

KAPITEL 2

Det mangfoldige Danmark

Kapitel 2

Det mangfoldige Danmark

2.1

Lokale særkender kan give konkurrencefordele

Danmarks erhvervsliv og bosætningsmønster bliver stadig mere påvirket af den internationale udvikling.

Internationaliseringen betyder, at flere råstoffer og halvfabrikata indføres fra udlandet. Tilsvarende sælges en stadig større del af produktionen til udlandet.

Mange forhold bevirker, at Danmarks økonomi bliver mere og mere internationalt orienteret. EUs indre marked og den Økonomisk-Monetære Union har fremmet en friere bevægelighed af varer, arbejdskraft og kapital over landegrænserne. Samhandelen mellem Øst- og Vesteuropa har taget et vældigt opsving. Lokaliseringen af virksomheder i andre lande er blevet langt lettere.

Virksomhederne har ændret adfærd. De indgår i globale netværk som system- eller underleverandører. Virksomhederne samarbejder på tværs af grænserne om forskning, produktion og distribution.

Det stiller nye krav til den lokale og regionale erhvervspolitik om at understøtte denne udvikling. Det kan f.eks. ske gennem etablering af et godt miljø for innovation og udvikling.

Den øgede tilgængelighed og den fortsatte harmonisering gør det vanskeligt at konkurrere på det, som alle andre har. I stedet markerer de enkelte egne og byer deres særpræg, deres specifikke rammebetingelser, deres særlige lokaliseringsfordele og styrkepositioner.

Den lokale og regionale erhvervspolitik går i stigende grad ud på at tage vare på de lokale særkender. Det kan være byens eller egnens traditionelle eller særlige kompetencer og ressourcer, det man kan lokalt, og som man ikke kan i andre byer og egne.

Virksomhedernes konkurrencefordele skabes i stigende grad på baggrund af de lokale særtræk. De regioner, som fastlægger en fremtidsorienteret strategi, og som formår at føre strategien ud i livet, står godt rustet i den internationale konkurrence.

Hvad lever Danmark af?

Erhvervenes nationale betydning kan opgøres på flere måder. Erhvervenes beskæftigelse og bidrag til nationalprodukt og eksport er hyppigt anvendt, når erhvervenes størrelse skal sammenlignes.

Tabel 1 viser hovederhvervenes beskæftigelse, værditilvækst og eksport. Danmark er et servicesamfund, hvis vi kigger på beskæftigelsen og bidraget til BNP. Den samlede servicesektor står for omkring 2/3 af samfundets aktiviteter. Andelen har været stigende i mange år. Hvad eksporten angår, er Danmark derimod fortsat et industriland, selv om servicesektorens eksport vinder frem.

Turisterhvervet er vanskeligt at afgrænse, da mange brancher bidrager til indtjeningen. Det er værd at bemærke, at turisterhvervet nærmer sig landbruget i størrelse. Turistsektoren vokser, mens landbrugets rolle er relativt aftagende.

Tydelige erhvervsspecialiseringer på Danmarkskortet

Hver egn i Danmark har sit særpræg. De forskellige dele af landet har hver deres stærke sider. Selv om Danmark er et forholdsvis lille land, er der en tydelig erhvervsmæssig specialisering.

TABEL 1

Hovederhvervenes bidrag til beskæftigelse, BNP og eksport. 1997.

Kilder: Statistiske efterretninger, Danmarks Nationalbank og Danmarks Turistråd

	Beskæftigede 1000	BNP(a) mia. kr	Produktion mia. kr	Eksport(b) mia. kr
Landbrug, fiskeri m.v.	111	32	69	64(c)
Industri og byggeri	624(f)	251(f)	651(f)	272
Transport	124	55	130	62
Privat service	983	398	657	15
Offentlig service	800	220	306	
Turisme(d)	73	26	42	21
i alt	2643	956	1813	434(e)

(a) BNP er opgjort som bruttoværditilvækst.

(b) Eksport er opgjort som bidrag til betalingsbalancens indtægtsside. Finansielle transaktioner er udeladt.

(c) inkl. eksport af varer fra mejerier og slagterier.

(d) Turismens beskæftigelse, BNP og produktion indgår i de øvrige hovederhverv.

(e) Sum af de viste erhverv.

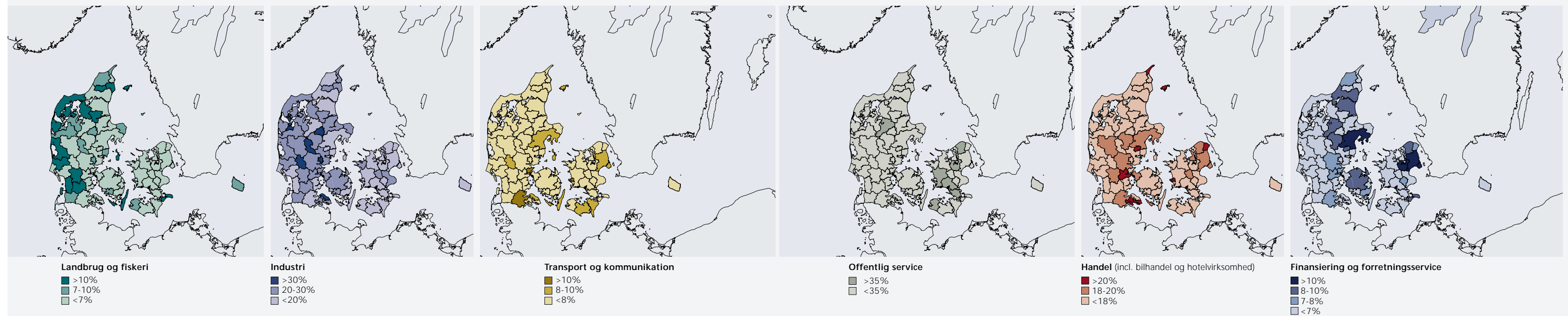
(f) inkl. landbrugets følgeindustri.

Billedet som tegnes af egnenes erhvervsprofiler i figur 5 er udarbejdet på grundlag af en statistisk opgørelse af beskæftigelsen. Det er alene beskæftigelsen, der er anvendt ved en sammenligning af erhvervene og ikke andre mål som eksempelvis værditilvækst eller omsætning. Sammen med en formodning om, at en udvikling gennem to år i en region kan have betydning for udviklingen i beskæftigelsen, betyder det, at erhvervsprofilerne for de enkelte områder kan

FIGUR 5.
EGNENES
ERHVERVSPROFIL 1997

Andel af arbejdspladser, 1997

Industrien er ellers i særlig grad koncentreret til Jylland. Nogle byer og egne er domineret af en enkelt virksomhed (som Nordborg og Frederiksværk), andre af en enkelt branche (f.eks. jern- og metalindustrien i Odense og beklædningsindustrien i Herning-Ikast). I mange traditionelle industriområder er erhvervsgrundlaget udstrakt til flere industrigrene.

have ændret sig. Billedet kan således være mere nuanceret end figur 5 viser.

Egnene på kortet er afgrænset, så de alle rummer mindst en by med mindst 7000 indbyggere og består af de kommuner, hvis pendling til og fra byen er større end til andre byer.

Egne med specialer i serviceerhvervene (handel, offentlig service og finansiering) er koncentreret øst for Storebælt og det østlige Jylland. København og Århus er specialiseret i en bred vifte af serviceerhvervene. Andre områder er specialiseret i enkeltgrene af serviceerhvervene, f.eks. Åbenrå/Padborg-egnen i landtransport eller Viborg og byerne i Vestsjælland i offentlig service.

Specialer i landbrug, fiskeri og den tilknyttede forarbejdningsindustri findes i særlig grad i Nord- og Vestjylland samt på Bornholm. Mange af disse egne rummer samtidig også industrierhverv.

Selv om erhvervslivet samlet set er blevet mere spredt ud over landet gennem de senere år, er de enkelte brancher blevet gradvist mere koncentreret geografisk. Der er dog forskelle fra branche til branche. Studier af virksomheders adfærd viser, at de ofte har en tendens til at lokalisere sig i klynger med samme slags virksomheder. I sådanne klynger er det lettere at holde sig orienteret om den nyeste udvikling i f.eks. markedsvilkår, teknologi og design. Her er bankvæsen og anden erhvervs-service indrettet på behovene hos den pågældende type af virksomheder.

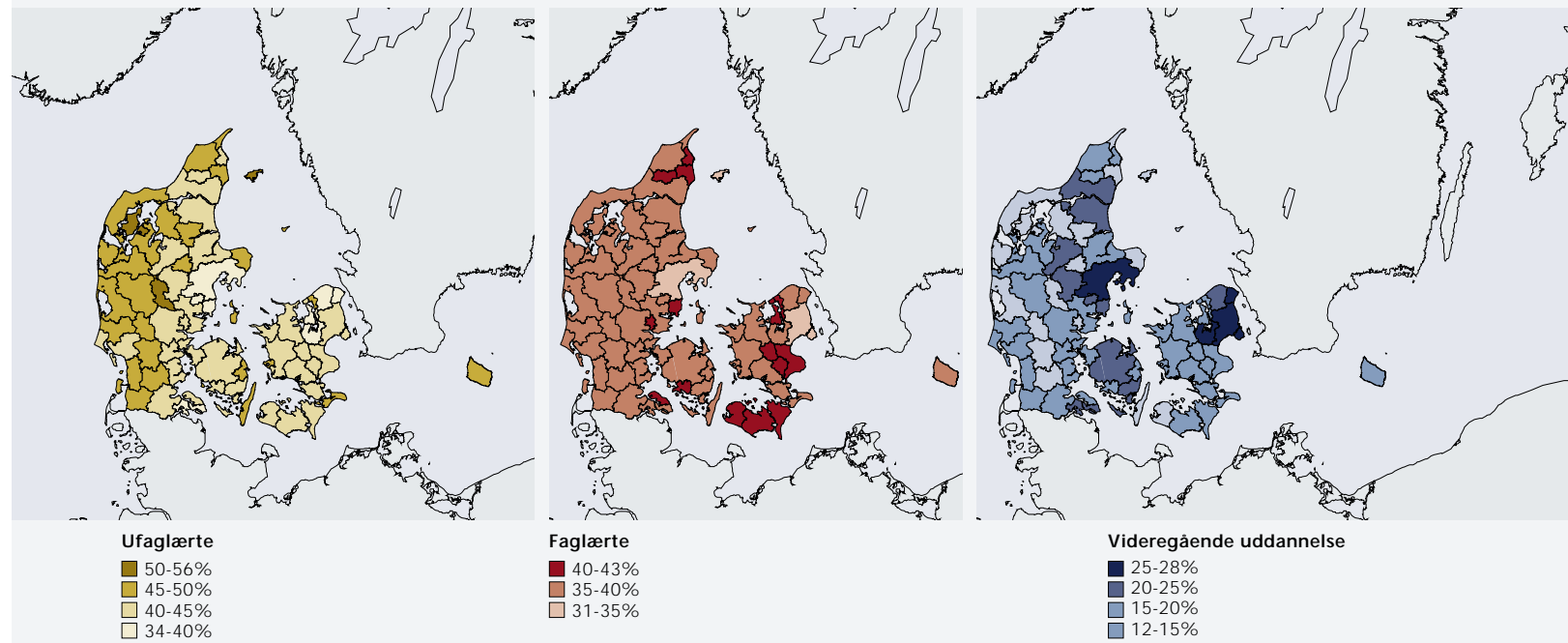
Kvalifikationernes Danmarkskort

Egne og byer har ikke bare forskellig erhvervsprofil. De beskæftigede i erhvervene har også forskellige kvalifikationer og uddannelse. I mange erhverv findes en geografisk arbejdsdeling mellem de dele af erhvervet, der kræver en længerevarende uddannelse, og de dele, hvor man kan klare sig med en kortere.

Nogle egne kan siges at være specialiseret i bestemte jobfunktioner, som udøves uafhængigt af branche. Folk kan hurtigt skifte branche, mens det tager lang tid at opbygge nye kvalifikationer. En egn med mange videregående uddannede er ikke så afhængig af den eksisterende branchestruktur, men mere af sin styrkeposition som leverandør af videregående uddannet arbejdskraft.

FIGUR 6.
EGNENS
UDDANNELSESPROFIL
1997

Andel af beskæftigede, 1997

Befolkningens uddannelsesstruktur har derfor også indflydelse på, hvilke opgaver som kan forventes udbygget på den pågældende egn. Således vil et job, som kræver en faglært uddannelse, oftere blive placeret eller udviklet, hvor der i forvejen er mange faglærte, end hvor der ikke er tradition for faglært arbejde.

Forskellene i uddannelsesprofil mellem de forskellige egne er ikke så store i Danmark som i mange andre lande. Alligevel udviser befolkningens kvalifikationsstruktur et karakteristisk geografisk mønster, se figur 6.

København og Århus har en klart markeret overvægt af videregående uddannede blandt de beskæftigede. Det samme gælder hovedstadens omegn samt Sønderborg, som har flere videregående uddannelsesinstitutioner.

Adskillige store og mellemstore byer har en uddannelsessammensætning, som ikke afviger meget fra landets som helhed. Det gælder således Odense, Ålborg

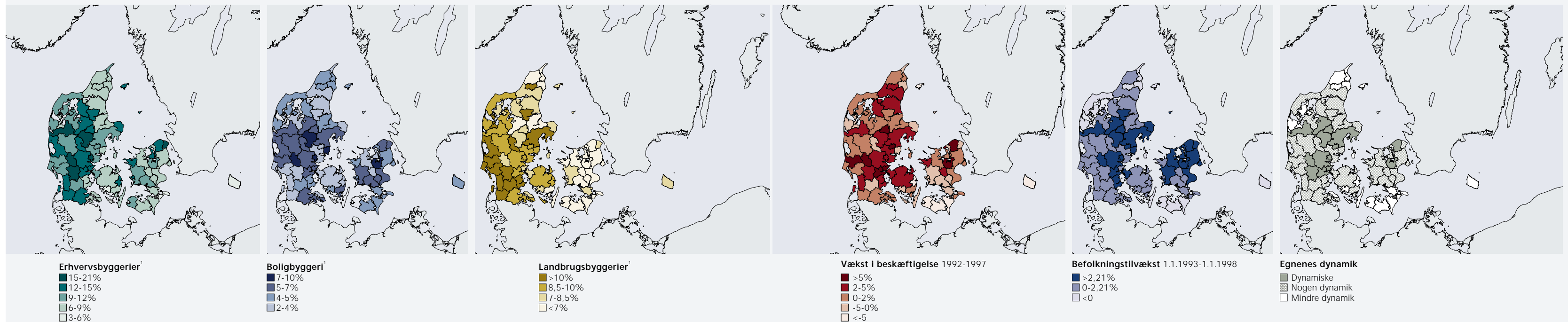
og flere mellemstore byer i Østjylland (bl.a. Kolding, Vejle og Silkeborg) samt Viborg og Svendborg.

Personer med faglært uddannelse er i overtal på Sjælland, Lolland-Falster og i det østlige Jylland inklusive det østlige Sønderjylland, mens de ufaglærte er i overtal i Vestjylland, på flere mindre øer og i dele af Vendsyssel.

FIGUR 7.
EGNENES DYNAMIK

¹Andel 1/1 1998 som er opført 1990-1997

større geografiske prioritetsområder, selv om der samlet er en tendens til, at egnene vest for Storebælt har en lidt mere positiv beskæftigelsesudvikling end egnene øst for Storebælt. Der synes også at være en tendens til, at egne med større byer klarer sig bedre end egne med mindre byer, selv om der i begge tilfælde er klare undtagelser fra denne tendens.

Vækst og dynamik fra lokale erhvervsstrategier

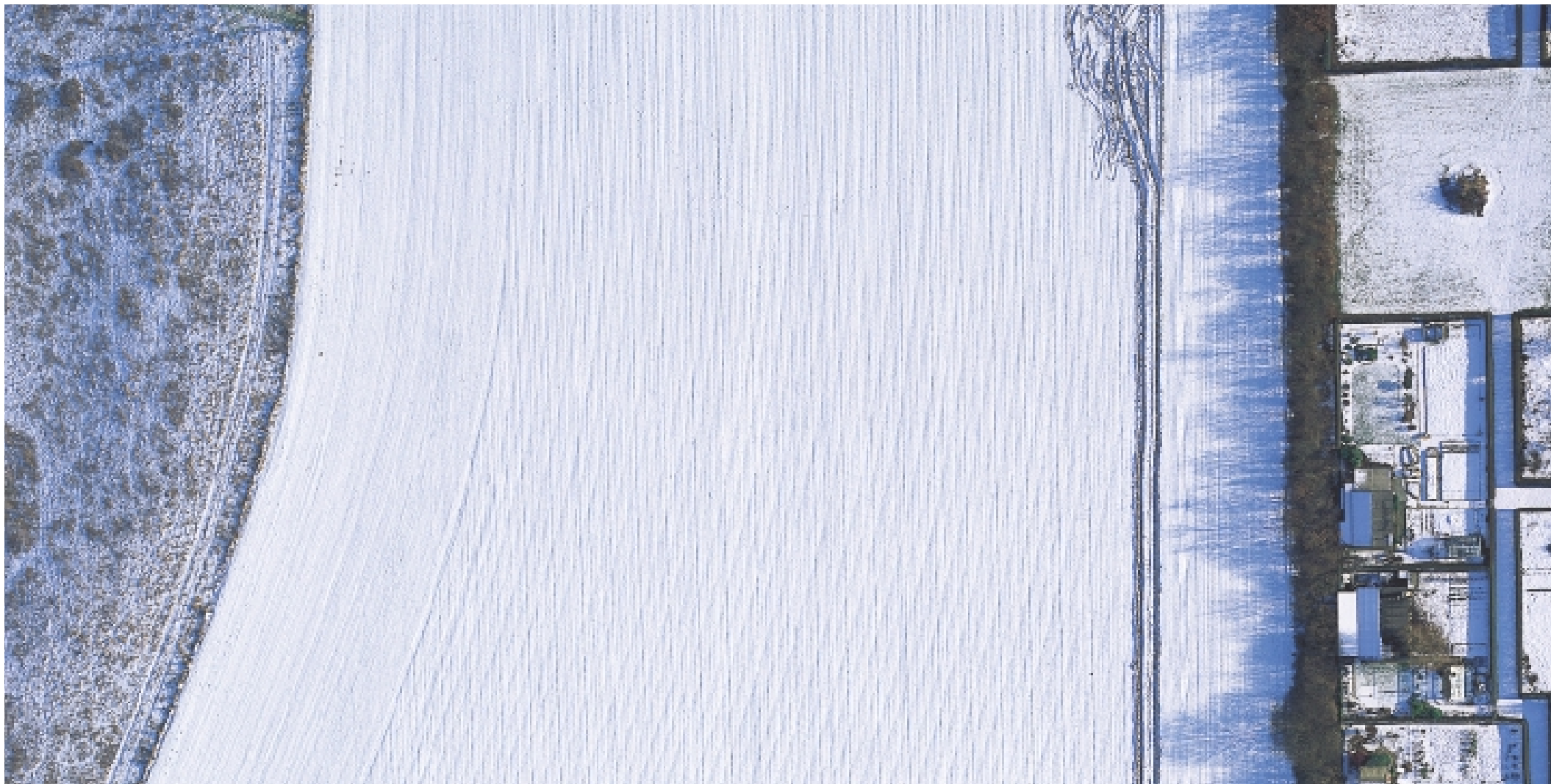
Danmark har i perioden fra 1993-1998 haft en lille tilvækst i befolkningen på knap 115.000 personer eller 2,2 %. Der har samtidig i perioden været en vis regional befolkningskoncentration, da egnene omkring hovedstaden og Århus voksede kraftigere end landet som helhed. Også Trekantområdet, dele af Midtjylland og Vestsjælland voksede hurtigere end landet som helhed. En række områder som Lolland, Falster, Bornholm, Nordvestjylland og de mindre øer har oplevet en nedgang i befolkningstallet.

Væksten i beskæftigelsen i Danmark var med 1,7 % i årene 1992-1997 forholdsvis beskeden og forskelligt fordelt over landet med både vækst- og tilbagegangsegne. Fordelingen af vækst og tilbagegang i beskæftigelsen regionalt giver samlet indtryk af en broget mosaik, hvor arbejdsmarkeder med ret forskellig beskæftigelsesudvikling ligger spredt mellem hinanden. Der er kun få

Selv om beskæftigelsen ikke voksede meget, oplevede Danmark i 1990'erne et forholdsvis kraftigt erhvervsbyggeri. I fordelingen af erhvervsbyggeriet er der nogle klare regionale forskelle. Mange steder i Jylland og Nordsjælland udgjorde det nye erhvervsbyggeri mere end 12 % af den samlede bestand af erhvervsbygninger i 1998. På det øvrige Sjælland, Fyn og i Nordjylland var andelen under 9 % og kun enkelte steder var andelen under 6 %.

Også for landbrugsbyggeriet gælder, at bygningerne normalt er nyere i Vestdanmark end i Østdanmark. I hele landet var 8,5 % af landbrugsbygningerne pr. 1. januar 1998 opført i årene 1990-97. Samtlige egne øst for Storebælt havde en lavere andel. Det samme gælder stort set også det nordøstlige Jylland, mens det øvrige Jylland havde en højere andel, kulminerende med over 10 % i de sydvestjydske og sønderjydske egne.

Boligbyggeriet i 1990'erne var forholdsvis beskedent sammenholdt med er-

hvervsbyggeriet. I januar 1998 var kun 4,5 % af boligerne opført de foregående 8 år fra 1990 til 1997, mens tallet for erhvervsbyggeri i samme periode var 8,5 %. Den regionale fordeling af nye boliger minder om fordelingen af befolkningstilvækst med forholdsvis mange nye boliger i de centrale dele af Midt- og Vestjylland samt omkring Århus. Også Kolding, Fredericia, Åbenrå, Sønderborg og Skagen havde et over-gennemsnitligt antal nye boliger ligesom det meste af Sjælland, bortset fra København.

Befolkningsudvikling, beskæftigelsesvækst, bolig- og erhvervsbyggeri tegner hver deres billede af væksten i de danske egne. De udgør på hver sin måde vigtige dele af den samlede dynamik i egnene. Signaturen på kortet over egnenes samlede dynamik (kortet yderst til højre side 33) viser et simpelt gennemsnit af disse komponenter.

Egnene har ikke haft en ensartet udvikling. De sammenfattende set mest dynamiske dele af landet har i 1990'erne været Århus og Trekantområdet samt tilgrænsende dele af Midt- og Vestjylland. For en række områder er der imidlertid ikke tale om den samme dynamik i udvikling. Det gælder Bornholm, Falster, Lolland, Vendsyssel og dele af Nordvestjylland.

I den statslige udmelding til regionplanrevisionen 2001 opfordres regionplanmyndighederne til at spare på nye arealer til byvækst, herunder erhvervsarealer.

Forskellene i egnenes dynamik kan ikke uden videre tilskrives forekomsten af bestemte erhverv eller bestemte uddannelser i området. Blandt de mere dynamiske egne er nogle specialiseret i service, andre i industrierhverv. Nogle har mange højtuddannede, i andre er ufaglærte i overtal. Alle typer af områder har muligheder, som en effektiv gennemført lokal strategi kan bidrage til at realisere.

En egnens dynamik og forståelsen af udvikling i en egn kan imidlertid ikke altid aflæses i de vækstkomponenter, som tegner billedet i figur 7. Billedet af de enkelte egne skal derfor betragtes som et indspil til, at man i egnene lokalt og regionalt koncentrerer sig om at finde egnenes særkender - et særkende billede, som måske kan tegne et mere nuanceret og dækkende billede af netop de karakteristika og kompetencer, som den pågældende egn har.

2.2 Særkender i landdistrikterne, byerne og hovedstadsområdet

Danmark består af en mosaik af byer og landområder. Byerne er af meget forskellig størrelse. Tilsammen giver det en alsidighed i landets fysiske og funktionelle struktur, der giver mange "strenger at spille på". Hovedstaden, de øvrige byer og landdistrikterne har hver deres særpræg og stærke sider.

I takt med udviklingen indretter og bruger vi vore byer og det åbne land på nye måder. En vigtig opgave for lands-, region- og kommuneplanlægningen er derfor at bidrage til, at alle tre hovedtyper af områder kan udvikle sig på grundlag af sine særkender og lokale kompetencer.

Efter regeringens opfattelse skal der tænkes langsigtet og helhedsorienteret. Byer og landområder og den måde de fungerer og hænger sammen på skal være bedst muligt rustet til at møde den fremtidige udvikling.

Landdistrikter er forskellige

Som beskrevet i kapitel 1 er landdistrikter forskellige fra egn til egn. Derfor er der ikke hér taget udgangspunkt i en bestemt definition af landdistrikter.

Kommuner og amter står for hovedparten af den offentlige service og planlægning af de fysiske rammer i landdistrikterne, hvorfor en landdistriktpolitik formuleret af amter og kommuner spiller en væsentlig rolle for landdistrikternes fortsatte udvikling.

En af den fysiske planlægnings hovedopgaver er at sikre befolkningen tilstrækkelige muligheder for at styrke og udnytte egne ressourcer, med det mål at skabe en balance mellem bosætning, arbejdspladser og service i landdistrikterne. Beslutninger herom må være en afvejning mellem økonomiske, sociale, kulturelle og miljø-

mæssige konsekvenser, så landdistrikternes udvikling sker på et bæredygtigt grundlag.

Udviklingsperspektiver for by og land set i sammenhæng vil kunne afdække kompetencer, som landdistrikterne og byerne har hver for sig og sammen. Landdistrikterne kan ikke betragtes isoleret.

Der er behov for en helhedsorienteret planlægning, hvor de fælles styrker mellem by og land udnyttes i en synergi, der skaber en langsigtet og robust udvikling. En forudsætning for en helhedsorienteret planlægning indebærer et samarbejde på tværs af amts- og kommunegrænser.

Regeringen ønsker at se landdistrikterne i et bredt perspektiv og sikre en selv-bærende udvikling i landdistrikterne for bosætning, arbejdspladser og service, så livet på landet ikke skal baseres på passive overførsler. Kvaliteterne, som gør det tiltrækkende at bosætte sig og færdes på landet, skal fortsat sikres.

Bosætning

Bosætning og erhverv i landdistrikterne skal etableres i tilknytning til eksisterende landsbysamfund, så der skabes sammenhængende bebyggede områder og åbne landområder uden bymæssig bebyggelse.

En forudsætning for en varieret befolkningssammensætning og tilflytning til landdistrikterne er, at boligerne på landet tilpasses familiernes forskelligartede behov. Et varieret udvalg af tidssvarende ejer-, leje- og andelsboliger i landdistrikterne, vil betyde, at der i landdistrikterne bliver bedre mulighed for at vælge mellem forskellige typer af bolig afhængig af livssituation - f.eks. økonomisk, alders- og familiemæssigt, end tilfældet er i dag.

Service, erhverv og arbejdspladser

Regeringen har ønsket at begrænse udvidelsesmulighederne for butikker i de største byer. Derved øges chancen for at opretholde indkøbsmuligheder i de mindre og mellemstore byer, så de kan fortsætte med at have et varieret butiksudbud og være levende centre for deres oplande.

Udviklingen i nye erhvervstyper, som med fordel kunne placere sig i mindre byer, vil kunne spille en vigtig rolle for mindre bysamfund og dermed for landdistrikterne. Det bør indgå i amternes og kommunernes formulering af en landdistriktpolitik og en helhedsorienteret planlægning.

Regeringen er i færd med at undersøge, hvordan byerne kan blive en mere attraktiv ramme for erhvervsudviklingen. Et spørgsmål i dette arbejde vedrører

byerne i relation til landdistrikterne, nemlig hvilke virkemidler, der kan være med til at sikre, at erhvervsudviklingen også sker i byer, der har betydning for udviklingen i de forskellige landdistrikter.

Jordbruget er fortsat et erhverv med en væsentlig socio-økonomisk betydning for landdistrikterne. Udviklingen i erhvervet går i retning af færre, større og mere specialiserede bedrifter med et større antal beskæftigede pr. bedrift, men med et dalende beskæftigelsestal samlet set i jordbruget.

Sammen med turisterhvervene og erhverv inden for f.eks. kommunikation, informationsteknologi og lokal produktion og distribution af varer vil jordbrugserhvervene formentlig spille en væsentlig rolle for beskæftigelsen i landdistrikterne. Da jordbruget samtidig har en stor indflydelse på natur og miljø er det afgørende, at jordbrugserhvervet udvikles på en måde, så det bidrager til en bæredygtig udvikling i landdistrikterne økonomisk, socialt og miljømæssigt.

Også udviklingen i de erhverv, der følger af primærproduktionen i jordbruget vil være afgørende for udviklingen i landdistrikterne som helhed. I dag er mange af disse erhverv underkastet en hastig centralisering som følge af effektivisering, udnyttelse af stordriftsfordele m.v.. Trends som også ses i mange andre erhvervstyper.

Landdistriktsstøtteprogrammet

At jordbruget har betydning som erhverv for landdistrikterne og for dansk eksport afspejles i den danske plan for støtte til udvikling af landdistrikterne. Regeringen har udarbejdet og sendt planen til Europa-Kommissionen i december 1999 med henblik på godkendelse som det danske landdistriktsstøtteprogram 2000 - 2006 for gennemførelse af støtteordninger til jordbruget, der er EU-medfinansieret.

Programmet skal medvirke til at forbedre levevilkårene i landdistrikterne gennem en styrkelse af særligt jordbrugers muligheder for fortsat at producere kvalitetsfødevarer under hensyntagen til de øgede krav om dyrevelfærd og miljøvenlighed.

Med programmet vil der også blive lagt vægt på at støtte initiativer, der ikke alene sigter på forbedring af jordbrugsproduktionen, men som f.eks. kan tage udgangspunkt i kulturelle aktiviteter eller aktiviteter, der retter sig mod alternative beskæftigelsesmuligheder.

Det overordnede mål med programmet er dermed at bidrage til målet om bæredygtig udvikling i landdistrikterne ved at medvirke til at løse natur- og miljørelaterede problemer, der er forbundet med jordbrug, og forstærke jordbrugs positive bidrag til beskæftigelsen og samfundsøkonomien.

Det er omfattende støtteforanstaltninger, som sammen med nationale støtteordninger er et vigtigt bidrag til at realisere målene for landdistrikterne. I lyset af den store arealkonkurrence og de mange aktuelle natur- og miljøproblemer samt strukturændringer i landdistrikterne er det vigtigt fortløbende at sikre, at de offentlige støtteordninger så effektivt som muligt fremmer målene for landdistrikterne.

Miljø- og Energiministeriet vil i 2000 igangsætte et forskningsprojekt med det formål dels at kortlægge de offentlige nationale -og/eller EU-financierede støttemidler af betydning for arealanvendelsen, der er udbetalt under de aktuelle støtteordninger for jordbrug og for natur-/miljøforvaltning i to lokalområder, dels at vurdere disse ordningers miljøkonsekvenser i relation til nationale og internationale mål og strategier for natur- og miljøbeskyttelsen og den regionplanlægning, der gælder for områderne.

Målet hermed er blandt andet at udvikle metoder til miljøkonsekvensvurdering af offentlige støtteordninger rettet mod det åbne land.

Sammen med den evaluering af resultaterne af landdistriktsstøtteprogrammet, der vil blive foretaget i forhold til programmets strategi, vil det bidrage til beslutningsgrundlag for fortløbende at kunne tilpasse de omfattende offentlige støtteordninger såvel i programmet som i nationale støtteordninger, så de så effektivt som muligt fremmer målene for landdistrikterne. Der er mulighed for årligt at foretage justeringer eller ændringer af landdistriktsstøtteprogrammet for 2000 - 2006.

Et andet vigtigt bidrag til dette beslutningsgrundlag er de regionale og lokale mål, som amter og kommuner formulerer i deres landdistriktspolitik.

Arealressourcen

En af de væsentligste udfordringer i landdistrikterne er at se de samlede samfundsmæssige interesser i arealanvendelsen og få et større samspil mellem det åbne lands værdier af natur, miljø, landskab, jordbrugsproduktion og bosætningsmuligheder.

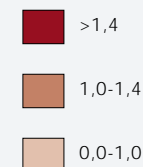
Gennem de senere år har der været betydelig fokus på grundvands- og drikkevandsbeskyttelsen. Et vigtigt spørgsmål er her jordbrugsproduktionens - især husdyrproduktionens - betydning for rent drikkevand.

Harmonikravene og ikke mindst de skærpede harmonikrav, der indføres fuldt ud i 2002 som led i at nedbringe kvælstofudvaskningen til vandmiljøet, betyder, at man mange steder især i Jylland har nået eller er tæt ved at nå grænsen for antallet af husdyr, der kan være i forhold til det areal, der er til rådighed til udspredning af husdyrgødning, se fig.8.

FIGUR 8
DYRE ENHEDER PR. HA
MARKAREAL 1998 OG
OMRÅDER MED DRIK-
KEVANDSINTERESSER
1997

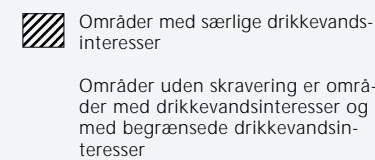
Med Vandmiljøplan II skærpes de generelle harmonikrav i 2002 for husdyrbrug til 1,4 dyreenheder pr. ha for svin/1,7 dyreenheder pr. ha for kvæg. Husdyrtætheden - især i Jylland - betyder allerede nu, at betydelige arealer er båndlagt til udbringning af husdyrgødning. På Sjælland er der fortsat plads.

Dyreenheder pr. ha markareal:

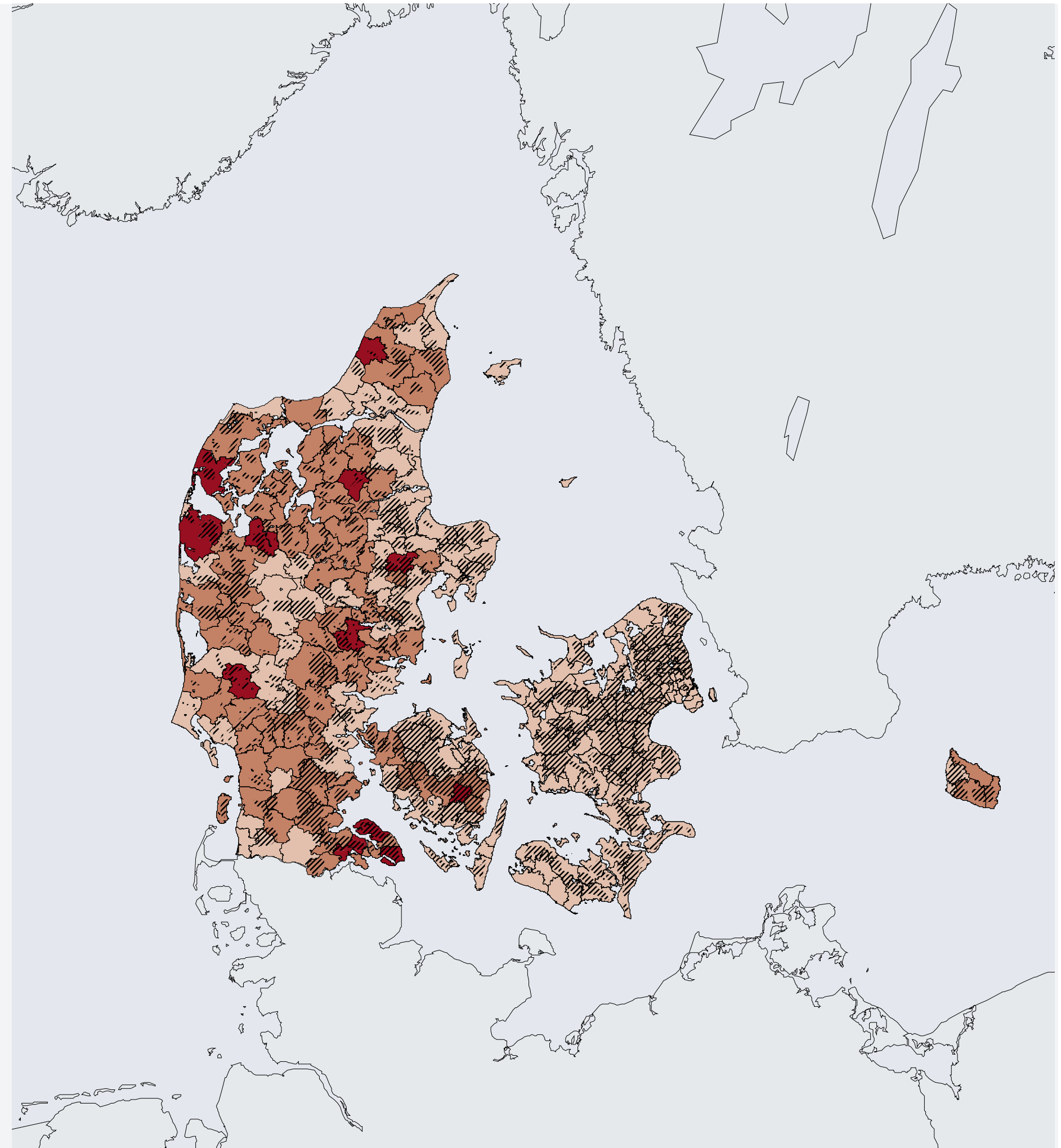

Regeringens 10-punktsprogram for beskyttelsen af grundvand og drikkevand (1994) understreger bl.a., at den generelle beskyttelse af grundvandet må kombineres med en indsats over for de vigtigste grundvandsressourcer. Denne prioritering må dog ikke medføre, at den generelle beskyttelse uden for områderne med særlige drikkevandsinteresser svækkes. Amterne har udpeget områder med henholdsvis særlige drikkevandsinteresser, drikkevandsinteresser og med begrænsede drikkevandsinteresser. Udpegningen anvendes bl.a. til at prioritere oprydning af affaldsdepoter, forurenede grunde mv. og som grundlag for udpegning af indsatsområder, hvor en særlig indsats er nødvendig for at sikre grundvandet. I disse områder vil der således f.eks. være mulighed for at skærpe kravene til dyretæthed.

Drikkevandsinteresser udpeget i regionplanrevisionen 1997:

Kilde: Danmarks Jordbrugsforskning og Landsplanafdelingen.

Regeringen har med bestemmelserne om planlægning for detailhandel ønsket at sikre, at udlæg af areal til butikformål sker, hvor der er kort transportafstand og god tilgængelighed for alle trafikarter. Kolding Storcenter er opført efter planer vedtaget inden lovændringen.

Samtidig er der højt prioriterede arealrelaterede mål. Det er f.eks. målet at fordoble det danske skovareal for bl.a. at beskytte grundvandet og få bedre rekreative muligheder. Hertil kommer målene om at beskytte vandmiljøet, sikre biodiversiteten, øge brugen af biobrændsel og fastholde en vigtig landbrugsproduktion.

Der er ikke tilstrækkeligt areal til at opfylde alle disse mål, med mindre anvendelsen af arealerne drejes mod en flersidig arealanvendelse.

Regeringen lægger derfor vægt på, at prioritere indsatsen for en flersidig arealanvendelse, hvor flere interesser varetages på en og samme tid. Det er samtidig en stor udfordring at sikre en landbrugsproduktion og finde de arealer, der nødvendigvis må tages ud af landbrugsdriften.

Derfor er der behov for også at se de samlede samfundsmæssige interesser i arealanvendelsen i sammenhæng for at opnå et større og bedre samspil mellem interesserne.

Omlægningen til økologisk jordbrugsproduktion er et af de virkemidler, der allerede har været anvendt længe, og som regeringen har styrket med Vandmiljøplan II og Pesticidhandlingsplan II. Interessen for økologisk jordbrug er stigende, ligesom de økologiske fødevarers markedsandel stiger. I dag er 174.000 ha dyrket økologisk eller under omlægning til økologisk drift. Med Vandmiljøplan II forventes dette areal øget til 230.000 ha.

På anmodning af fødevarerministeren har Det Økologiske Fødevareråd udarbejdet Aktionsplan II, "Økologi i udvikling", med henblik på, at den positive udvikling inden for økologisk jordbrug kan fortsætte i fremtiden.

Danske byer bliver internationale

Alle større danske byer varetager funktioner med en international orientering. Disse funktioner er ikke ens, men varierer med byens særtræk og dens størrelse. Nogle byer satser på industri, ofte industri med stor eksport. Andre byer satser på turisme og overordnet privat eller offentlig service med større eller mindre rækkevidde. For nogle få er avanceret forskning den bærende opgave. Hver by har sin rolle i den nationale og internationale arbejdsdeling, sine særtræk og en erhvervs-mæssig, kulturel og social egenart, som adskiller den fra andre byer.

Internationaliseringen betyder, at virksomheder og ansatte i stigende grad får kendskab til og orienterer sig mod kunder, leverandører og kolleger i udlandet. Indtjeningen fra udenlandske markeder, internationale investeringer eller turister fra udlandet, er voksende. Byernes internationale forbindelser og opgaver betyder stadigt mere for det samlede byliv. Samtidig indebærer internationale aftaler om handel og lovgivning m.m. på mange felter, at initiativet til den lokale erhvervs- og samfundsudvikling overgår fra de statslige myndigheder til de regionale og kommunale. Byerne er centrale aktører i sikringen af deres egen fremtid.

Den fysiske planlægning er et vigtigt redskab til at styrke byernes kvaliteter, funktionelt, fysisk og miljømæssigt, og dermed til at sikre byens udvikling i den skærpede internationale konkurrence. Men skal den fysiske planlægning varetage den opgave, må den indgå som et væsentligt element i kommuners og amters strategier og samordnes med den politik, som kommunen eller amtet fører på andre områder. Regeringens Bypolitiske Perspektiv- og Handlingsplan betoner en helhedsorienteret tilgang til og fleksibel planlægning af byerne, hvor de enkelte politikområder spiller sammen og understøtter hinanden i byernes udvikling.

Detailhandelen er vigtig i alle byer

De fleste større byer har mange butikker, der forsyner byen og et større eller mindre opland. Butikker, gågader og indkøbscentre er ofte markante træk i bybilledet og en vigtig del af byens puls. Specielt bymidterne med de krogede gadeforløb og historiske bygninger og deres blanding af butikker, kontorer, restauranter og forlystelser m.v. er vigtige for oplevelsen af byen.

Samtidig har et bredt udvalg af butikker, specielt udvalgswarebutikker, i mange byer afgørende betydning for byens kvalitet som en god by at leve og bo i. Et bredt udbud af butikker kan være afgørende for byens erhvervsliv.

Med ændringen af planlovens detailhandelsbestemmelser i 1997 tilkendegav Folketinget, at det ønskede at sikre mange danske bymidter som levende og varierede handelscentre.

Planlægningen for detailhandel skal fremme et varieret butiksudbud i mindre og mellemstore byer samt i de enkelte bydele i de større byer. Det skal sikres at arealer til butiksformål udlægges, hvor der er kort transportafstand og god tilgængelighed for alle trafikarter, især for gående, cyklende og kollektiv trafik. Planerne skal fremme en samfundsmæssig bæredygtig detailhandelsstruktur.

Ændringen af planloven skete på baggrund af analyser, der viste en stigende koncentration af detailhandelen til de største byer i landsdelene. Samtidig skete der i de mellemstore og store byer en lokal koncentration af butikslivet, dels til butikcentre, som ofte er placeret i byernes udkant, dels til bestemte bydele. Dette undergravede de øvrige bydeles mulighed for at fungere som lokale servicecentre. I nogle byer er bymidten svækket af konkurrencen fra de perifert lokaliserede butikcentre.

Analyserne viste også, at der var en betydelig risiko for, at de ca. 170 byer med mellem 2.500 og 10.000 indbyggere kunne miste den brede handel med udvalgsvarer, og at mange byer med mellem 1.000 og 2.500 indbyggere kunne få svært ved at få fornyelser i detailhandelsudbudet.

Øresundsregionen - Københavns stærke kort

Den danske og svenske regering har ambitiøse visioner for Øresundsregionen. Visionen går ud på, at Øresundsregionen kommer til at udøve en global tiltrækningskraft på forskning, arbejdskraft og udenlandske investeringer. Øresundsregionen skal indtage en central placering i Østersøregionen. Regionen skal blive et centrum for distribution og salg i Nordeuropa. Logistik- og transporttydelser af europæisk klasse udbygges i disse år. Et sådant knudepunkt vil kunne trække andre investeringer med sig, fordi transportfunktionerne vil give let adgang til betydelige markeder.

Øresundsregionen har et godt udgangspunkt, for at visionen kan realiseres. Udvidelsen af Københavns Lufthavn, Øresundsbroen, minimetroen i København og citytunnelen i Malmø er vigtige udvidelser af den trafikale infrastruktur i området. Regionen rummer en betydelig koncentration af forskning og videregående uddannelser og en farmaceutisk industri i verdensklasse. Den er desuden en attraktiv turistdestination med et stort antal kulturinstitutioner.

Regeringen ønsker at bidrage til, at der kan opstå nye kreative vækstmiljøer i hovedstadsregionen. Regeringen har således besluttet at placere en ny IT-højskole og Danmarks Radio (DR) i Ørestaden og at styrke den bioteknologiske indsats. Initiativerne på disse felter vil bl.a. omfatte etablering af to nye forskerparker i hovedstaden.

Øresundsregionen har muligheder for at indtage en ledende placering i den integrationsproces mellem landene omkring Østersøen, som udvikles i disse år.

Kastrup Lufthavn og havnene ved Øresund er vigtige "gateways" mellem landene ved Østersøen og den øvrige verden. Øresundsbroen vil forøge lufthavnens kundeopland, og også samarbejdet mellem havnene i Malmø og København styrker regionen i konkurrencen med Østersøhavnene om den internationale engroshandel.

Øresundsregionens stærke position med hensyn til videregående uddannelser giver muligheder for at bidrage til de betydelige anlægs-, bygnings- og miljøinvesteringer, der gennemføres i Østersøområdet i disse år. Også den store erfaring i administration og andre ledelsesopgaver, som findes samlet i Øresundsregionen, gør regionen tiltrækkende for globale virksomheder, der ønsker nye etableringer for at betjene Østersøområdet.

Øresundsregionen er ikke i dag en sammenhængende region. Det er en lille del af virksomhedernes afsætning, der sker på den anden side af sundet. Det skyldes en række barrierer, traditioner og forskelle, som vanskeliggør et udbygget samkvem.

For at udnytte vækstpotentialerne i en sammenhængende Øresundsregion aftalte den danske regering derfor i 1998 med den svenske regering at igangsætte et fælles arbejde med sigte på at øge den erhvervsmæssige integration bl.a. ved at stille forslag om fjernelse af forskellige lovgivningsmæssige og andre barrierer for integrationen.

En række ministerier har deltaget i arbejdet, og en fælles regeringsredegørelse er offentliggjort i foråret 1999. Redegørelsen indeholder - for begge landene - en række forslag til lovændringer og andre konkrete initiativer, som kan fremme samkvemmet på tværs af Øresund. Det er aftalt mellem regeringerne at følge rapporten op med forskellige initiativer, og bl.a. vil der blive iværksat forskellige informationsinitiativer (etableret databaser m.m.) for at profilere regionen og lette virksomheders og borgeres adgang til viden om lovgivning på "den anden side".

Med en øget erhvervsmæssig integration i Øresundsregionen kan området bedre udnytte sine ressourcer i bred forstand, d.v.s. viden, organisation, naturressourcer og andre produktionsfaktorer. Det er regeringernes målsætning at skabe en bæredygtig udvikling, som bygger på regionens særpræg og stærke sider.

Miljøkvaliteterne skal sikres, så regionen også i fremtiden bliver et attraktivt sted at leve, bo og arbejde. Der skal fortsat lægges vægt på at gennemføre høje og forbedrede miljøstandarder. Områdets rekreative værdier og øvrige natur- og kulturattraktioner skal samtidig beskyttes. Fingerbystrukturen i hovedstadsområdet skal bevares, og lokaliseringspolitikken skal fortsat understøtte den kollektive trafik.

Regeringen har ambitiøse visioner for Øresundsregionen. Regionen skal indtage en central placering i Østersøregionen. Den skal også udøve en global tiltrækningskraft på forskning, arbejdskraft og udenlandske investeringer. Regeringen har taget initiativ til at fremme erhvervsintegrationen i regionen, bl.a. gennem information om lovgivningen.

For at sikre miljøforbedringer og landskabelige kvaliteter er det mellem Danmark og Sverige aftalt at udarbejde et regionalt miljøprogram. Udviklingen og udførelsen af det sker i Øresundskomiteens regi med deltagelse af de regionale miljø- og planmyndigheder i regionen. En kortlægningsrapport offentliggjordes i 1998 og det videre handlingsprogram forventes at foreligge i år 2000 vedrørende især luft- og vandkvaliteter og overordnet regional planlægning (byudvikling, infrastruktur, naturområder m.v.). Handlingsprogrammet forudsættes implementeret og fulgt op i de kommende år på såvel statsligt som regionalt og lokalt niveau i begge landene. For yderligere at styrke det fælles regionale samarbejde er der i 1999 igangsat et benchmarking-projekt om forskellige miljø- og planindikatorer i regionen. Der er indledt et samarbejde med andre europæiske storbyområder herom.

Hovedstadens Udviklingsråd (HUR) er etableret og påbegyndte sin virksomhed i 2000 på baggrund af en vedtaget lovgivning fra foråret 1999. Formålet med oprettelsen er at etablere et fælles organ, der kan tegne hovedstadsområdet udadtil og styrke sammenhængen i indsatsen indadtil i området vedrørende opgaver af betydning for det samlede hovedstadsområde (Københavns og Frederiksberg kommuner, Københavns, Frederiksborg og Roskilde amter). HUR vil bl.a. varetage opgaver om Øresundssamarbejde, regionplanlægning, trafikplanlægning, kollektiv trafik, erhvervsudvikling m.v.

Fortsat opmærksomhed på egne i vanskeligheder

Det er regeringens opfattelse, at de lokale og regionale styrker og potentialer i Danmark giver et godt udgangspunkt for en positiv regional udvikling. I alle egne af landet findes der udviklingsmuligheder. De er ikke ens, men afhænger blandt andet af områdets særkender.

Kommuner og amter er centrale aktører, og regeringen lægger vægt på hensynet til lokale og regionale udviklingsmuligheder i beslutningerne om de nationale rammer. Det gælder også beslutninger, der træffes på nationalt niveau om den fysiske planlægning.

Regeringen finder, at det samlede resultat bliver bedst, når byer og egne støtter sig på egen styrke og opbygger deres styrkepositioner. Det er væsentligt at bruge og stimulere de ressourcer, som findes lokalt og regionalt for at sikre en optimal vækst for landet som helhed. Det er en grundlæggende opfattelse, at vækst i en egn ikke mindsker væksten i andre egne, men at det kan virke med positiv effekt for de omkringliggende egne.

Det skal dog være klart, at regeringen fortsat vil bidrage til en balanceret udvikling i hele landet. Det indebærer, at regeringen fortsat vil gøre en særlig indsats i områder med væsentlige omstillingsproblemer og særlige behov.

En forudsætning herfor er viden om de geografiske følger af de forskellige udviklingstendenser. Det er derfor besluttet, at regeringen udarbejder en årlig redegørelse om den økonomiske og beskæftigelsesmæssige udvikling i danske regioner og vurderer, hvilke tiltag, der vil kunne medvirke til at rette op på en eventuel skæv udvikling.

Landsplanlægningen skal bidrage til at sikre en sådan balance mellem de enkelte egne af landet. Denne opgave forudsætter imidlertid samarbejde og dialog med andre statslige myndigheder, med amter og kommuner og med åbenhed overfor at inddrage den private sektor og lokale og regionale aktører.

Regeringen finder det afgørende, at der tages udgangspunkt i de lokale og regionale særkender og at udviklingsstrategierne forankres her. Målet skal være at styrke de enkelte egnes individuelle kvaliteter, herunder de fysisk-rumlige kvaliteter, således at landets regioner kan opretholdes og udvikles ud fra en koordinering af de økonomiske, økologiske og socio-kulturelle interesser.

2.3 Nye tendenser

Det Danmarksbillede, som tegnes af 1990'ernes erhvervs- og uddannelsesfordeling, er ikke statisk. Nye erhverv opstår, og gamle dør bort. Der er et stigende kvalifikationsbehov over alt i samfundet. Livslang uddannelse er nødvendig.

Anvendelsen af ny procesteknologi, bl.a. informationsteknologi, bevirker, at der bliver større videnindhold i de fremstillede varer. Denne tendens styrkes af en øget efterspørgsel efter højere kvalitet i forbrugsgoderne og efter elektronisk styret automatik i virksomheder.

Produktivitetsforøgelse i industrien indebærer, at der bliver forholdsvis færre beskæftigede i denne erhvervsgrænse og flere i serviceerhvervene. Denne udvikling forstærkes af, at en del industrivirksomheder koncentrerer sig om deres hovedopgave: At fremstille varer, mens sidefunktioner som f.eks. bogføring, reklame og rengøring lægges ud til selvstændige servicefirmaer.

Inden for industrielle firmaer skabes en ny geografisk arbejdsdeling, hvor opgaver, som kræver høj kompetence som forskning, udvikling, design og markedsføring, placeres og udbygges i Danmark. Imens flyttes eller opbygges de dele af den manuelle produktion, som kan klares med ufaglært arbejdskraft, i bl.a. Østeuropa. Tilsvarende tendenser gør sig gældende inden for enkelte serviceerhverv og i entreprenørvirksomheder med opgaver i udlandet, hvor kun ingeniørarbejdet udføres af danskere. Internationaliseringen indebærer, at samarbejdspartnere, kapital og markeder i stigende grad findes i udlandet. Disse tendenser betyder, at der bliver flere højt uddannede i erhvervene, og at værditilvæksten på den enkelte arbejdsplads stiger.

Videnbaserede erhverv er en udfordring for byerne

De danske byer står over for at skulle besvare den udfordring, som det stigende krav om videnindhold i produktionen indebærer. Ikke alle byer er lige godt rustet til den opgave. Forskningsindsatsen er i dag geografisk ulige fordelt, lige som befolkningens kvalifikationer er det. De byer, der allerede i dag har etablerede og velfungerende højere læreanstalter med tilknyttet forskning og videregående uddannelser, har et klart aktiv. Andre byer er undervejs i denne proces.

Den nye informationsteknologi giver virksomheder, borgere og offentlige myndigheder nye muligheder i det globale netværkssamfund. Muligheden for digital forvaltning, muligheden for elektronisk handel både virksomheder imellem og virksomheder til borgere, og stigende adgang til fjernundervisning og hjemmearbejdspladser kan få mange konsekvenser for byerne og landdistrikterne.

Regeringen fremlagde i december 1999 den IT- og telepolitiske redegørelse "Omstilling til Netværkssamfundet", som indeholder 37 nye initiativer, som igangsættes i år 2000. Regeringens indsats skal inspirere flest mulige til at tænke med og selv sætte initiativer i gang. Regeringens mål er blandt andet, at Danmark har den mest moderne og fremtidssikrede infrastruktur, hvor flest mulige har billig bredbåndsadgang samt at give sine borgere grundlæggende IT-rettigheder, der gør det trygt og sikkert at færdes på nettet.

Blandt regeringens initiativer kan nævnes etableringen af Danmarks første netværkssamfund i Nordjylland "Fyrtårnet". Det danske netværkssamfund skal både fokusere på "bløde" netområder som demokrati, handel, undervisning og service og "hårde" områder som forskning, innovation, udvikling og produktion.

Nye tendenser

Satsningen skal ske gennem etableringen af et regionalt IT-miljø, der i fuld skala demonstrerer potentialerne i netværkssamfundet for virksomheder og borgere.

Øvrige initiativer er blandt andet udarbejdelsen af en strategi for Ørestaden som netværkssamfund og beslutningen om at regeringen årligt udarbejder en IT-politisk netværksredegørelse til Folketinget.

Balance på de videregående uddannelsers Danmarkskort

Uanset hvor i Danmark man befinder sig, er der god mulighed for at tage en kort eller mellemlang videregående uddannelse i regionen.

Efter den gennemførte reform af de korte videregående uddannelser har alle amter institutioner for korte og mellemlange videregående uddannelser, jf. fig.9.

At de videregående uddannelser ligger geografisk spredt er en regional erhvervs-politisk styrke. Behovet for at højne videnniveauet i erhvervsliv og produktion over alt i landet tilsiger en geografisk spredning af forskning og videregående uddannelser. Men dette ønske er i modstrid med nødvendigheden af at have forskningsmiljøer, som driver forskning på højt niveau, hvilket forudsætter, at disse miljøer har en vis størrelse. Erfaringen viser, at denne modsætning ikke kan løses af selv den mest avancerede kommunikationsteknologi. Dertil er forskning og videregående studier en for kompliceret proces. Men dilemmaet kan i det mindste delvis overvindes, hvis byerne får opbygget den specialviden og de uddannelser, som passer til deres erhvervmæssige særpræg og behov.

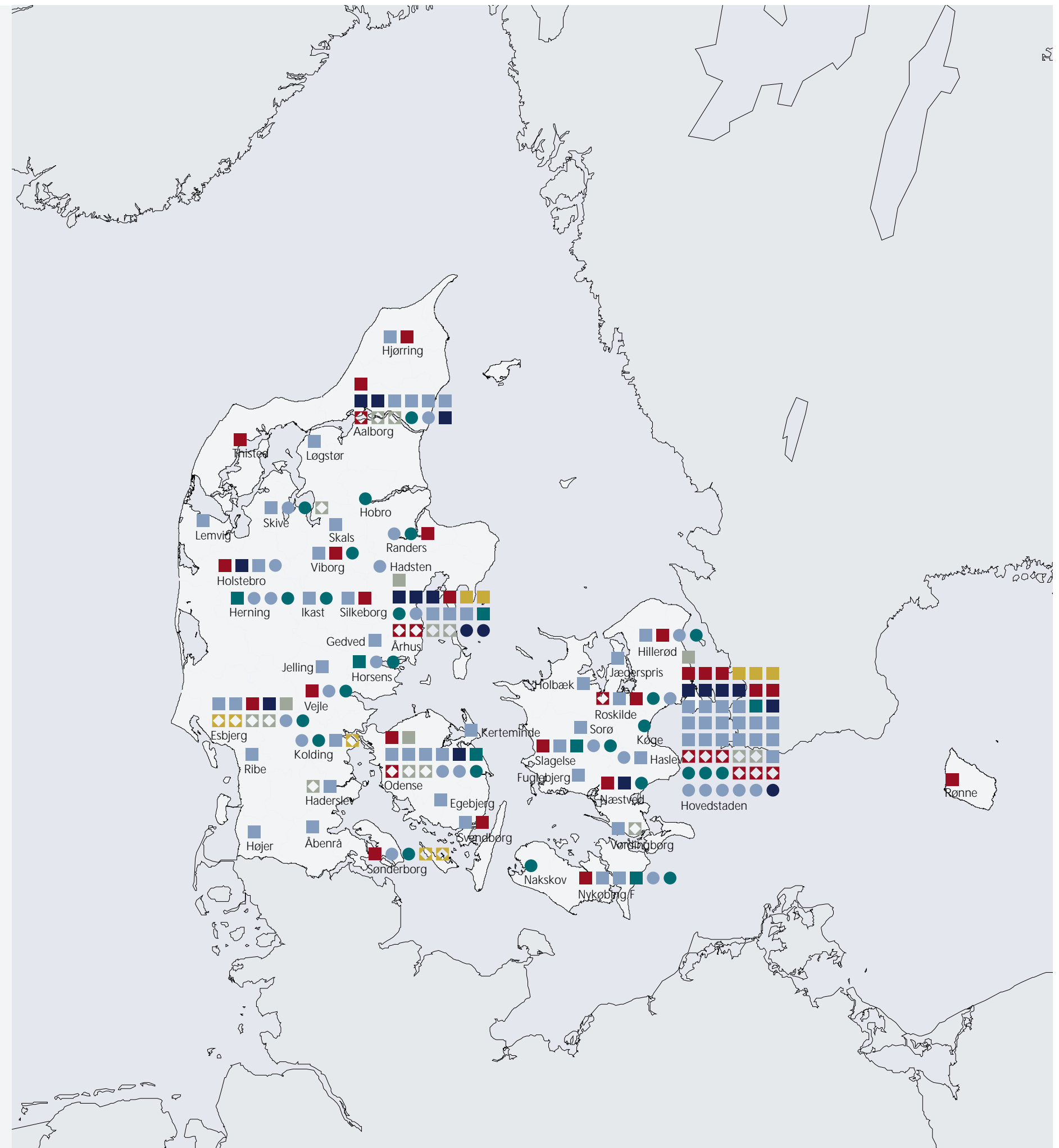
Formålet med reformerne af de korte og mellemlange videregående uddannelser var at øge uddannelsernes kvalitet og tilpasning til erhvervslivets krav gennem en reduktion af antal tilbudte uddannelser og en forøgelse af studenterantallet på den enkelte uddannelse.

Etableringen og opbygningen af produktions- og designskoler og af filialer af handelshøjskoler med særlige specialer i udvalgte byer er skridt i samme retning. Også oprettelsen af Syddansk Universitet gennem et samarbejde mellem forsknings- og uddannelsesinstitutioner i Odense, Kolding, Esbjerg og Sønderborg er et eksempel herpå.

Bæredygtig turiststrategi

Turismen i Danmark har hidtil i overvejende grad været kystnær turisme i sommermånederne. Særligt feriehuse- og campingturisme. Denne turisme har visse steder ført til nedslidning af naturværdierne langs kysterne. De kommende års kystnære turisme vil derfor blive baseret på kvalitetsudvikling med forbedringer af turistfaciliteter og sikring af bymiljøer og naturværdier. Dette er en forudsætning for en økonomisk rentabel og kulturelt levende turistsektor i disse områder på længere sigt.

FIGUR 9.
VIDEREGÅENDE
UDDANNELSER UNDER
UNDERVISNINGS-
MINISTERIET

2.3

Det mangfoldige Danmark

Nye tendenser

Regeringens turistpolitiske strategi bygger desuden på at styrke by-, tema- og erhvervsturismen i Danmark. Formålet med at styrke disse turismeformer er, at de i særlig høj grad skaber øget værditilvækst samt bidrager til øget beskæftigelse og sæsonforlængelse. Strategien indebærer også en styrkelse af hotelturismen.

Et vigtigt element i turiststrategien er udviklingen af en vision for Danmark som en samlet grøn destination. Formålet er at fremme en lokalt forankret bæredygtig udvikling i dansk turisme, der samtidig styrker Danmarks internationale konkurrenceevne inden for turisterhvervet. Med arbejdstitlen "Destination 21" er et sæt kriterier under udvikling, hvis opfyldelse vil berettige danske destinationer til at markedsføre sig som "grønne".

En væsentlig forudsætning for at implementere denne turiststrategi er et samspil mellem den fysiske planlægning og den erhvervspolitiske strategi. Arealreservationerne til ferie- og fritidsformål bør understøtte denne strategi og ikke være større end det forventede behov.

De regionale og lokale myndigheder er i gang med at revurdere omfanget og placeringen af de eksisterende arealer til ferie- og fritidsformål. Mange områder er udlagt under hensyntagen til den hidtidige turistpolitiske strategi. En vurdering af de enkelte egnede turistmæssige særpræg og muligheder er et naturligt udgangspunkt for disse vurderinger. Amternes udmøntning af deres turiststrategier vil danne basis for den samlede nationale turistprofil.

Udvikling af attraktioner, der kan bidrage til sæsonforlængelse, vil være et vigtigt element i de turistpolitiske strategier. Udlæg af arealer hertil bør imidlertid ske på grundlag af sammenhængende turistpolitiske overvejelser og veldokumenterede økonomiske langtidskalkuler. Turistpolitiske overvejelser er tillige en forudsætning for udlæg af nye arealer til ferie- og fritidsanlæg i kystnærhedszonen. På denne måde indgår den fysiske planlægning som et væsentligt led i en sammenhængende erhvervsstrategi på turistområdet.

Væksten i turismen i byerne bør først og fremmest komme eksisterende ferie- og fritidsanlæg til gode gennem bedre kapacitetsudnyttelse og længere turistsæson. Der kan dog i visse tilfælde være behov for at revurdere behovet for hotelkapacitet, herunder behovet for udlægning af nye arealer til udbygning af tidssvarende hotelkapacitet og kongresfaciliteter i de store byer.

By- og kulturturismen i Danmark er "småskala" i forhold til andre europæiske lande. Det betyder, at det kun er hovedstaden og de største provinsbyer der udgør turistattraktioner i sig selv på grund af historie og kultur. Men byerne er vigtige som støttepunkter for turismen både for oplevelser, aktiviteter, attraktioner og indkøb. By- og kulturturisme har gode muligheder hvis den opbygges på eksisterende lokale kvaliteter og særkender som by- og kulturmiljøer og havneområder.

Turistsektoren er et betydeligt væksterhverv i Danmark. Turismen har hidtil været domineret af kystnær turisme, hvilket flere steder har nedslidt naturværdier. Derfor skal andre former for turisme styrkes, ligesom den kystnære turisme skal kvalitetsudvikles, så by- og naturværdier sikres. Visionen er Danmark som en samlet grøn destination.

I de områder, hvor byerne ikke i sig selv har kvaliteter til at være "turistmagneter" må de ses i sammenhæng med de omkringliggende områders overnattingsanlæg. Havne, købstadsmiljøer, landingspladser o.l. har mulighed for at udvikle en selvstændig og egnskarakteristisk turisme, som har mulighed for at vinde via kvalitet, jo mere "intens" og "standard" turistindustrien udvikler sig andre steder. Det kan være lystsejler- og surf, havfiskeri, sport, det lokale kulturliv, kulturarrangementer i historiske kulisser.